

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПІДСЛІДНОСТІ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ

Сьогодні, завдяки проведенню реформ у правоохоронній системі України, в нашій державі з'явився новий орган, створений для боротьби із певними видами злочинів (зокрема, із злочинами, що вчинені високопосадовцями та військовими злочинами), — Державне бюро розслідувань (далі — ДБР). Чинним Кримінальним процесуальним кодексом України (далі — КПК України), а також Законом України «Про Державне бюро розслідувань» визначено підслідність кримінальних проваджень ДБР.

КПК України не містить поняття підслідності, а лише визначає які саме провадження (щодо яких злочинів, яких осіб) повинні розслідуватись слідчими певних органів досудового розслідування. У науковій літературі визначається, що підслідність кримінальних проваджень — це сукупність встановлених законом ознак кримінального провадження, відповідно до яких воно належить до відання певного органу досудового розслідування. Правила про підслідність обумовлюють правильний розподіл кримінальних проваджень як між окремими органами досудового розслідування, так і між окремими підрозділами в одному органі досудового розслідування (Курс лекцій з кримінального процесу за новим Кримінальним процесуальним кодексом України (Особлива частина) / Хабло О. Ю., Степанов О. С., Климчук М. П. та ін. — К.: НАВС, 2012. — 200 с.).

В літературі виділяють такі види підслідності: підслідність предметна (родова), підслідність персональна, підслідність за зв'язком проваджень, підслідність територіальна, підслідність альтернативна, виключна підслідність. Науковці зазначають, що правильне визначення підслідності вимагає від співробітників органів, що проводять досудове розслідування, встановлення низки юридичних і фактичних підстав, які дадуть можливість визначити орган, який в даному конкретному провадженні уповноважений здійснювати досудове розслідування. У науковій літературі до переліку такого роду чинників науковці відносять: кваліфікацію діяння; правовий статус особи, яка причетна (може бути причетна) до вчинення кримінального правопорушення, або щодо якої вчинено кримінальне правопорушення; розмір предмета кримінального правопорушення або завданої ним шкоди; місце вчинення кримінального правопорушення; факт почат-

ку кримінального провадження іншим органом досудового розслідування. Встановлення всіх цих обставин суттєво вплине на правильність визначення підслідності, що в майбутньому буде відображатися на ефективності досудового розслідування (Кицан Ю. І. Підслідність кримінальних справ: теоретичні засади вдосконалення нормативно-правового регулювання [Електронний ресурс] / Ю. І. Кицан // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія: Право. — 2012. — № 2 (6). — Режим доступу: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12kyinpr.pdf>).

Відповідно до КПК та Закону про ДБР, Держаному бюро розслідувань підслідні кримінальні провадження, в яких розслідуються злочини, вчинені певними посадовими особами, тобто йдеться про персональну підслідність провадження (п. 1 та п. 2 ч. 4 ст. 216 КПК України) та щодо злочинів проти встановлення порядку несення військової служби (військові злочини), крім злочинів, передбачених ст. 422 Кримінального кодексу України, тобто предметна підслідність (Про Державне бюро розслідувань України : Закон України № 794-VIII від 12.11.2015 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/794-19/page>).

На сьогоднішній день, до Верховної Ради України вже подано законопроект про створення ще одного правоохоронного органу — Державного бюро військової юстиції (далі — ДБВЮ). Цим законопроектом передбачені повноваження слідчих ДБВЮ щодо розслідування військових злочинів. Відповідно слідчі ДБР не будуть розслідувати військові злочини, а зосередять свою діяльність виключно на злочинах високопосадовців.

Відповідно до ч. 5 ст. 216 КПК України, детективам НАБУ підслідні провадження щодо злочинів, перелічених у ч. 5 ст. 216 КПК України, в разі вчинення їх певними посадовими особами. Підслідність таких кримінальних проваджень можемо визначити як предметно-персональну.

Аналіз положень ч. 4 та ч. 5 ст. 216 КПК України дозволяє дійти висновку, що перелік посадових осіб щодо яких здійснюється провадження слідчими ДБР та детективами НАБУ частково збігається. Слідчі ДБР здійснюють провадження щодо таких осіб незалежно від того, в якому злочині підозрюються ці особи (крім випадків, коли такі провадження підслідні детективам НАБУ), а детективи НАБУ — тільки в разі вчинення такими особами злочинів, перелічених в ч. 5 ст. 216 КПК України.

Відповідно до положень КПК України та п. 2 ст. 17 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» працівникам НАБУ надається право витребувати від інших правоохоронних органів оперативно-розшукові справи та кримінальні провадження, що стосують-

ся кримінальних правопорушень, віднесених законом до підслідності НАБУ, але ці повноваження вони мають право реалізувати виключно за рішенням Директора НАБУ. Крім того, відповідно до абз. 3 п. 3 ч. 5 ст. 216 КПК детективи НАБУ можуть розслідувати будь-які злочини, не зважаючи на підслідність, при умові, якщо їхня діяльність має на меті попередження, виявлення, припинення або розкриття злочинів, які віднесені до підслідності НАБУ. Таке розслідування може здійснюватись виключно за рішенням директора НАБУ, за погодженням із прокурором Спеціальної антикорупційної прокуратури (Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2013. — № 9—13. — Ст. 115).

Таким чином можна констатувати наявність ще одного виду підслідності — імперативної підслідності, тобто такої підслідності, яка визначається рішенням уповноважених суб'єктів — директора НАБУ і прокурора Спеціальної антикорупційної прокуратури (її ще можна визначити як предметно-імперативну).

Статтею 218 КПК України, визначено територіальну підслідність кримінальних проваджень. Відповідно до вищевказаної статті, територіальну підслідність можна розділити на підвиди, а саме: підслідність за місцем вчинення злочину та підслідність, яку визначає прокурором. В останньому випадку, можемо сказати, що тут також має місце імперативна підслідність (територіально- імперативна).

Оскільки слідчі ДБР і слідчі НАБУ уповноваженні здійснювати досудове розслідування щодо однієї і тієї самої категорії посадових осіб, в практиці можуть виникати ситуації, які прямо і чітко не врегульовані КПК та законами про НАБУ і ДБР. Якщо, наприклад, слідчий ДБР здійснюючи досудове розслідування щодо певної посадової особи (передбаченої у переліку, що міститься в п. 1 ч. 4 ст. 216 КПК), встановив підстави для підозри цієї особи у вчиненні злочину, підслідного НАБУ, то він, мабуть, повинен передати провадження до НАБУ. Але порядок такого передання (за рішенням прокурора?), строки такого передання ні в КПК ні в згаданих нами законах не передбачені. Можлива також ситуація, коли слідчому ДБР стали відомі дані про вчинення злочину, який підслідний детективам НАБУ, виникають питання, чи може слідчий ДБР розпочати таке провадження (для забезпечення збирання та збереження доказів), чи повинен він повідомити НАБУ про здійснення такого провадження, в який строк, за чийм рішенням таке провадження слід буде передати в НАБУ. Якщо ж слідчий ДБР не має права розпочати таке провадження — то яким чином, в який строк він повинен передати відповідні дані (матеріали) до НАБУ.

Звернемось до ч.2 ст. 218 КПК, де передбачено, що, якщо слідчому із заяви, повідомлення або інших джерел стало відомо про обставини, які можуть свідчити про кримінальне правопорушення, розслідування

якого не віднесене до його компетенції, він проводить розслідування доти, доки прокурор не визначить іншу підслідність. Знов-таки, виникає питання, чи стосуються зазначені провила регулювання ситуації, коли слідчому ДБР стали відомі дані про вчинення злочину, підслідного НАБУ. На наш погляд, зазначене в ч. 2 ст. 218 КПК право слідчого розпочати досудове щодо злочину, який йому не підслідний, стосується тільки територіальної підслідності, оскільки дане правило сформульоване в статті, яка регулює територіальну підслідність. Отже, доводиться констатувати, що питання, на які ми звернули увагу — про право слідчих ДБР розпочати провадження щодо злочину, який підслідний НАБУ, відповідно про право детективів НАБУ розпочати провадження щодо злочину, який підслідний ДБР, порядок строки, механізм передання провадження від ДБР до НАБУ, а від НАБУ до ДБР чинним кримінальним процесуальним законодавством не врегульовані.

Зауважимо, що згідно з КПК України 1960 р. недодержання вимог про підслідність призводило до повернення кримінальної справи на додаткове розслідування, що було досить поширеним явищем у практичній діяльності органів досудового розслідування (Кримінально-процесуальний кодекс УРСР : від 28 груд. 1960 р. № 1001—5 // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1961. — № 2. — Електрон. аналог. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001—05>). Чинний КПК України не передбачає такої можливості, а тому відповідні порушення підслідності можуть призвести до визначення судом отриманих стороною обвинувачення доказів недопустимими, оскільки вони отримані неналежним суб'єктом, а також до визнання всіх процесуальних рішень, прийнятих стороною обвинувачення на підставі цих доказів, незаконними. Оскільки слідчі органів досудового розслідування повинні неухильно дотримуватись правил підслідності кримінальних проваджень, передбачених ст. ст. 214—216 КПК України, необхідно внести до КПК відповідні зміни та доповнення, якими врегулювати зазначені питання.

В практиці роботи прокуратури питання про передання провадження від одного органу досудового розслідування до іншого, зазвичай оформлюється вмотивованою постановою прокурора про зміну підслідності та супровідним листом який містить опис документів, що передаються. Можливо, поки не внесені відповідні зміни до КПК доцільно використати таку практику — оформлювати передання проваджень з ДБР до НАБУ постановою прокурора, який здійснює нагляд у формі процесуального керівництва у провадженні, яке необхідно буде передати.

Науковий керівник: доцент кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія» *Лукашкіна Тетяна Василівна.*